Victorela Neagoe

DESPRE DESINENȚA DIALECTALĂ *–i* LA PERSOANA 1 ŞI A 3-A SG. A IMPERFECTULUI INDICATIV

1. Între problemele de morfologie dialectală, flexiunea verbală ocupă un loc important în preocupările dialectologilor şi ale istoricilor limbii române.

În cursul evoluției sistemului flexiunii verbale în plan diatopic, se disting, în arii corelative, numeroase a r h a i s m e (elemente de continuitate mai apropiate de etimon), precum şi i n o v a ț i i, unele semnalate începând cu secolele al XVII-lea şi al XVIII-lea, altele „descoperite" în ultimele decenii – dificil uneori de precizat din punct de vedere cronologic – grație cercetărilor de teren aprofundate pentru atlasele regionale şi pentru alcătuirea corpusurilor de texte dialectale reprezentative din punct de vedere cantitativ şi calitativ.

Modificările care au avut loc în procesul de evoluție a sistemului flexionar al verbului au vizat atât sufixele temporale cât şi desinențele.

În cadrul diverselor paradigme verbale ale timpului trecut, la nivel dialectal, fenomenul de sincretism (omonimie) a acționat în etape diferite ale evoluției unităților discrete.

2. În paginile următoare, ne propunem să supunem atenției atestarea recentă a desinenței analogice *-i*, ocurentă la pers. 1 şi a 3-a sg. a imperfectului indicativ, omonimă cu pers. a 2-a a aceluiaşi timp, insistând asupra difuziunii ei spațiale şi asupra unei posibile interpretări privind vechimea particularității.

Fenomenul a fost înregistrat, constant, în raport de variație liberă cu desinența etimologică de pers. a 3-a sg., în graiul satului Plăiuț[1] (= Pl), comuna Vodița, raionul Teacev, situat la nord de Tisa, în Maramureşul istoric, reprezentat de două informatoare din generația vârstnică.

Spre ilustrare, reproducem toate contextele de ocurență ale fenomenului discutat[2]:

> – [Lâna] *după ce-ai făcut-o pă hrebincă* [= dărac] / *ai pus-o pă caier* / *ai făcut caier* / *ai tors-o* // *cum* ***erai*** *demult* //; [Cergile] *mai demult* / ***ierai*** *cu*

[1] Textele culese în această localitate în anul 1995, precum şi cele din Apşa de Jos, Biserica Albă şi Strâmtura, din aria maramureşeană aparținând din 1945 Ucrainei Transcarpatice, au fost publicate, pentru prima dată, în volumul TD-Bas. (p. 314–411); cf. *Românii de peste hotare*: 19–20 şi harta localităților româneşti de la nord de Tisa.

[2] Întrucât nu ne-a interesat aspectul fonetic, toate citatele au fost literarizate; s-a menținut sistemul de bare oblice care delimitează unitățile de intonație.

LR, LXVI, nr. 3, p. 377–384, Bucureşti, 2017

BDD-A27840 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-23 15:01:27 UTC)

dungi // apoi la un timp / o işit cu flori //; *şi ele dacă le* ***duceai***[3] *la piuă* [pănura] / [măsura] ***rămâniai*** *di trii pălmi // ca să daie de lecric* / [= haină de postav] // ***să***[4] *nu trăbuia... a pune aice* [...] *să fie din pănură în curmeziş* /; [Vestele bărbăteşti] *ele iera*[3] *ca şi de primăvară / şi de toamnă / lecrîcile le purta iarna / cînd* ***erai*** *frig* //; *ştrimfii* ***ierai***[3] *mai lungi / iera*[3] *pînă supt... pună la gherunche* //; *o crescut cînepa / mare /* ***ierai****... o parte... mai devreme* ***să culejei*** */ albă // s-o numit* //; [Pe mâneca cămăşii] *şî... apăi s-o făcut trăsură* ***să numeai*** */ bulbuuci // de tăt feliu* ***făceai****...* [...] *ş-aice* ***să făceai*** *uzor* [= model] // *ş-aici era tot roată* //; [Modelele pe cămaşă] ***să numeai*** *în turte / în codăciori* / ***să făceai*** [...] *merea un codăcior / sau merea aşa o turtuţă* //; [Cusăturile] ***ierai*** *şi fără culori* / ***ierai*** *tot di-on feli* [...] *dac-o vrut numai cu negrî* / ***n1 împlei*** // *şî dacă o avut... cu ce împle / atunce-o împlut / cu roşu / cu verde cu de tă[t] feliu // iera uzoara //* ***ierai*** *şÄ frumoasă* / *şi* ***ierai****... şi neplăcute* //; *prăguţî* [= modele de cusătură] *iera rădicaţ* [!] // *el aşă* ***să-ncreţai****... iei iera prăguţ rădicaţ* // [...] *ala* ***rămânei*** *mai jos* /; *da o fost un timp / că şi sucnă-n jos* // [...] ***făcei*** */ în trii iţă / în trii iţă s-o făcut* //; *peţitori am avut mulţ / şi nu mi-o plăcut / unu...* ***ierai*** *din Apşa de Mijloc* // ; *atunce nu* ***ierai****... / dac-ai vrut să... şpeli / trăbuia a pune-nt-o randă* [= cârpă] / *a pune cenuşă* (VIIa); *atunci demult zâcea că iera // iera fimeie / o* ***ierai*** *om* // [...] *astea bosărcăile* [= vrăjitoarele]... / *tare o... vrăjât amu / cum / când o văzut vaca / gata ea o şi luat laptele amu cum // no! ş-atâta lapte o avut / şî groscior* [= smântână] *că dumnezeu apere! nu ştia ce să facă / ş-alta vacă* ***nu aveai*** *nimic! nu da nimic* // (VIIb).

Nu am înregistrat niciun exemplu în textele culese de la informatorul VIII[5].

După cum reiese din exemplele de mai sus, informatoarea VIIb (fără ştiinţă de carte) utilizează accidental desinenţa *-i*, analogică, la pers. a 3-a sg.

Din cele aproximativ 87 de ocurenţe ale imperfectului la pers. a 3-a sg., subiectul VIIb recurge numai de două ori la forma omonimă cu pers. a 2-a sg.

[3] Informatoarea VIIb, spre deosebire de VIIa, păstrează omofonia etimologică pentru pers. a 3-a sg. şi pl., fără desinenţa *-u*, omofonie care se menţine şi pentru formele noi, analogice, cu desinenţa *-i* (cf. Papahagi 1925: 206, 308, 323; Vulpe 1984: 336).

[4] După aproape şapte decenii de la atestarea elementului introductiv *să* al propoziţiei condiţionale de T. Papahagi (1925: LXXII, 325) (în două localităţi: Giuleşti şi Slătioara): ***Să*** *ne-ntâlnea domnu-n şezători iarna, c-apoi auzea multe hori*, ca în limba veche (cf. Densusianu, ILR, II: 185), textele culese recent în Plăiuţ confirmă încă existenţa conjuncţiei arhaice *să*, la nord de Tisa, în timp ce la sudul Tisei „poate fi considerată dispărută în vorbirea actuală” (cf. Vulpe 1984: 344).

[5] Deşi a fost un foarte bun informator, nu s-au obţinut multe texte din cauza condiţiilor tehnice nefavorabile desfăşurării anchetei (întreruperea curentului electric) (cf. TD-Bas.: XXX). Întrucât în capitolul *Morfosintaxa* (Marin *et alii* 1998: 109, nota 66) s-a strecurat o inadvertenţă regretabilă privind atestarea inovaţiei la T. Papahagi şi în Apşa de Jos, mă simt obligată să aduc precizările necesare. Printre informatorii savantului nu a existat niciunul din această localitate. Singurii informatori originari din nordul Tisei, au fost din Biserica Albă şi stabiliţi în satul Budeşti (Papahagi 1925: 389). Deşi ambii informatori sunt născuţi în secolul al XIX-lea, unul în 1847 (p. 304–307), iar celălalt în anul 1883 (p. 166, 246–247) (cf. Neagoe 1997: 52), aceştia nu au oferit forme analogice nici în textele versificate şi nici în cele narative.

BDD-A27840 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-23 15:01:27 UTC)

Alternanța, în graiul aceluiaşi vorbitor, între forma etimologică şi cea nouă, analogică, dovedeşte gradul incipient de generalizare la nivelul comunității şi caracterul relativ recent al inovației.

Coexistența unor variante intradialectale, cu frecvență variabilă la vorbitorii cu statut social relativ identic (vârstă, instrucție, contacte sociale), poate fi asociată cu procesul de involuție a unei inovații care, chiar la data apariției ei, avea o poziție instabilă în structura timpului prin confuziile pe care le putea genera atunci când subiectul gramatical nu era exprimat.

În continuare, reproducem un fragment de text, sugestiv în acest sens:

> ***țăsîai*** */ avea spat-anume / ca să primească / să să-nvălească urzala* // [...] [Zadiile erau] *negre şi cu dungi / numaidecât cu dungi* [...] ***țăsai****... negrî / şî dup-acela negrî-l* ***țăsai****... roşu / ş-aşa era ele / ş-****aveai*** *ceva sprâncene-acolo de altă culoare / mestecat* / [...] *ieşa / era şî* ***făceai*** *sprîncene / puțin de altă culoare* / [...] *verde / ş-apă puțin iară roşu / apoi făcea lată / roşă* // (VIIa).

Variantele **țăsai**, **aveai**, **făceai** ar putea fi interpretate atât ca forme de pers. a 2-a sg. a imperfectului cât şi ca forme analogice de pers. a 3-a sg. Alternanța cu formele etimologice de pers. a 3-a sg. **avea**, **era**, **ieşa**, **făcea**, ocurente în acelaşi pasaj, ne îngăduie să optăm pentru explicarea lor ca forme analogice de pers. a 3-a sg.[6]

3. În microaria apuseană a subdialectului maramureşean (în vecinătatea Țării Oaşului, vezi *infra*), zonă care grupează, din punct de vedere lingvistic, graiurile vorbite la nord şi la sud de Tisa[7] (cf. Neagoe 1997: 59), T. Papahagi (1925: 278) a înregistrat sporadic, exclusiv în producțiile folclorice versificate (care păstrează formulări arhaice), desinența -*i*, analogică, la pers. a 3-a a imperfectului, la Săpânța (pct. 220 din ALRR-Mar.), la fel ca şi în graiul localității Plăiuț:

> *Da acolo cine şede?*
> *Şendorica cu Linca,*
> *Să uita la răsărit*
> *Şî* ***videai*** *turcii inind*
> *Câte şase alăturând.*

Unica ocurență sigură cu valoarea de imperfect pers. 1 sg. analogică apare într-o ghicitoare – specie de literatură populară, în formă concentrată, cu mare vechime în cultura oricărui popor, culeasă în localitatea Vad (pct. 225 din ALRR-Mar.) cu

[6] Demn de reținut este faptul că, dat fiind conținutul şi structura compozițională a textelor – lipsite de dialog, nu apare pers. a 2-a sg. la imperfectul indicativului.

[7] Mărturiile unor ciobani din Săpânța, Ieud şi Borşa în legătură cu păşunatul turmelor de oi, pe timpul verii, la nord de Tisa, dovedesc legăturile permanente între locuitorii de pe cele două versante ale Carpaților nordici (cf. Papahagi 1925: 94–95).

BDD-A27840 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-23 15:01:27 UTC)

semnificația *cunună*; acest exemplu ar putea constitui dovada de necontestat a vechimii inovației, apărută înaintea impunerii morfemului *-m*[8]:

***Mă duceai** la-mpărătească*
Să-mi înceapă cepătoare
Fără leac de chizitoare (Vad, p. 302).

Un fapt relevant şi probant este atestarea inovației tot într-o ghicitoare, culeasă în localitatea Bixad (pct. 216 din NALR-Cr.), de I. Muşlea (1932: 192):

***Mă suiai** pi-un dâmbuț*
***Vedeai** moara lui Dănuț* [Şoaricele].

Forma de imperfect apare în corelație cu verbe la prezentul indicativ la pers. 1 sg.:

Şî beau apă din Vâlcele
Şî in şî vă cânt cu jăle;
*Şî **mă puneai** a umbră-n codru*
Şî vă cânt tare cu doru (Săpânța, p. 206);

sau în relație cu verbe la perfectul simplu, preluând sensurile acestuia:

[8] Forma etimologică de pers. 1 sg. a fost înregistrată de T. Papahagi (1925: 206, 267) sporadic în versuri, în localitățile Săpînța şi Săcel:

Când **era** eu tânăr prunc
Avea glas ca şi la cuc

şi într-un text cules de la un informator în vârstă de 93 de ani din Sat-Şugătag: *da numa am îmblat pă la păcurari şi mi-o dat de mâncari, că eu **tăia** lemne şi **făcea** laptele brânză şî le **făcea** foc* (idem, p. 323).

În anchetele relativ recente, efectuate în deceniul al optulea al secolului trecut în localitatea Săpânța (TD – Săpânța) am înregistrat, la o informatoare în vârstă, forma arhaică fără *-m* la pers. 1 sg. a imperfectului, formă confirmată de notarea ei într-un text funerar, din cimitirul din Săpânța, scris în 1956. Textul se află tezaurizat în *Arhiva de scrisori şi documente dialectale* (cf. Neagoe 1994) şi reprodus în Mazzoni (1999: 107):

Aici eu mă odihnesc
Tite Anuță mă numesc
Eu pe lume cât trăia[m]
Mie asta îm plăcea.

B. Mazzoni este circumspect în privința conservării formei într-un text scris odată ce nu mai este folosit în vorbire; autorul consideră forma de imperfect fără *-m* la pers 1 sg. impusă din rațiuni prozodice.

TD-Mar., culese în 1974, nu a înregistrat arhaismul (cf. Vulpe 1984: 336). Arhaismul apare în raport de variație liberă la VIIb din Pl.: [O doctoriță] *o dat* [copilului] *nişte picuri / de tusă // că el tuşa // îi **spunia** eu // şi i-a dat picure-acei întregi* / (TD-Bas.: 405) (cf. Marin *et alii* 1998: 108) şi atestat de dialectologii de la Chişinău (*Dialectologia*: 160) în localitățile Plăiuț şi Apşa de Jos, la informatori din generația vârstnică: *când **era** eu tânără*.

G. Weigand (1899: 37) l-a notat frecvent în unele localități din nord-vestul teritoriului, iar I.A. Candrea (1907: 21) semnala folosirea sporadică a formei etimologice. C Frâncu (1971: 183–184) a demonstrat că în Maramureş şi Crişana generalizarea morfemului *-m* este o inovație foarte recentă.

BDD-A27840 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-23 15:01:27 UTC)

Şî mă duc zuua la coasă
Săcerai cât săcerai
Mă puneai** în loc **să stai[9] (Crăceşti, p. 170).

O primă constatare priveşte circulația inovației în aria maramureşeană de la sud de Tisa.

Formele analogice semnalate de T. Papahagi erau ieşite din uzul curent la începutul secolului al XX-lea, ele păstrându-se exclusiv ca relicte de limbă vorbită în creațiile folclorice versificate.

Acestea continuă, în schimb, să fie utilizate în limba vorbită, într-o enclavă lingvistică din extremitatea nordică a subdialectului maramureşean de la nord de Tisa.

4. Anchetele recente pentru NALR-Cr. au înregistrat, frecvent, pentru prima dată, în extremitatea nordică a Țării Oaşului (pct. 213–217), desinența -*i* la pers. 1 sg. a imperfectului indicativ: (eu) *cosîei*, (eu) *dădei*, (eu) *durmei*, (eu) *rămânei* la fel ca în subdialectul maramureşean de la sud de Tisa (cf. Urițescu 1984: 395, h. 172) (vezi harta).

Inovația este confirmată în aceeaşi arie, în raport de variație liberă, de textele înregistrate în anul 1957 în localitatea Negreşti (pct. 219 din NALR-Cr.) de la un informator în vârstă de 18 ani: ***Avei** o gubă pe mine şi **erai** îmbrăcat că era încă tot cam rece* (Teaha 1969: 225) cu toate că nici textele înregistrate de ALRT (pct. 346, p. 147–154) şi nici anchetele NALR -Cr. nu au semnalat asemenea forme în Negreşti.

Faptul că cercetările mai vechi (I.-A. Candrea 1907 şi I. Muşlea 1932) nu au surprins inovația îl determină pe D. Urițescu (1984: 396) să considere particularitatea „destul de recentă” în Țara Oaşului, deşi nu trebuie neglijată eventualitatea ca aceste forme să fi existat în aria graiurilor oşene, în anumite localități, şi la începutul secolului al XX-lea, dar să nu fi fost descoperite anterior.

Experiența de teren a demonstrat incontestabil că anchetele repetate în zone deja explorate pot dezvălui particularități inedite, necunoscute dialectologilor pentru zona investigată.

Alternanța formelor morfologice etimologice de pers. 1 sg. la imperfect cu desinențele analogice -*i* (*ø* – -˜) şi -*m* (*ø* – -*m*) în graiurile maramureşene vestice, vorbite pe ambele maluri ale Tisei, în proximitate geografică cu unele graiuri din

[9] Extinderea desinenței -*i* la conjunctivul prezent la pers. 1 sg. sau la perfectul simplu, la pers. a 3-a sg.:

*Când **fui** locu la un loc* (Şieu, p. 272);
***Avui** mama nouă sii* (Botiza, p. 276);
Doară vede-un rob a său
*Şî **văzui** pă mumă-sa* (Răpedea, p. 235)

confirmă aserțiunea Mioarei Avram ([1973] 2005: 188–189) privind „forța desinenței -*i* în sistemul general al formelor verbale [...] şi posibilitatea – teoretică – de extindere a ei” prin acțiunea aceleiaşi analogii asupra pers. a 3-a sg.

BDD-A27840 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-23 15:01:27 UTC)

Țara Oaşului, şi coroborarea cu prezența unor forme pietrificate în producțiile folclorice versificate ar putea constitui un argument în favoarea stabilirii cronologiei relative a fenomenului.

*
* *

Datele lingvisticii spațiale confirmă pe teren nu numai inovațiile „cu caracter colectiv, general şi oarecum imperativ" (Puşcariu, LR, II: 299), ci şi pe cele în plin proces evolutiv sau involutiv, prin surprinderea unor faze coexistente.

Fenomenul analizat relevă o arie relativ unitară diacronic şi discontinuă sincronic într-o zonă marginală nordică care reuneşte unele graiuri din Țara Oaşului cu graiuri din vestul subdialectului maramureşean de la sud de Tisa – marcate astăzi de reminiscențe fosilizate[10] – care include şi graiul izolat de la nord de Tisa, reprezentat de satul Plăiuț.

Graiurile din Țara Oaşului şi graiul izolat din nordul Tisei pot fi considerate periferice în raport cu aria centrală din vestul Țării Maramureşului (reprezentat de localitățile: Săpânța şi Vad) unde s-a produs o „incizie" în aria relativ unitară a inovației prin adoptarea unei noi desinențe de pers. 1 sg., *-m*, extinsă dinspre graiurile transilvănene nordice şi generalizată de la sud spre nord, începând din secolele al XVII-lea şi al XVIII-lea, pe întreg teritoriul dacoromân (cf. Frâncu 1971: 184).

În baza atestărilor suficient de concludente ni se dezvăluie un proces dinamic prin acțiunea a două tendințe contrare care au acționat succesiv în momente temporale diferite în structura imperfectului.

Pe de o parte, tendința de uniformizare internă prin elementul desinențial *-i*, iar, pe de altă parte, tendința de diferențiere prin generalizarea morfemului *-m* la pers. 1 sg. a imperfectului indicativ care tinde să elimine inovația ocurentă.

Tendința pronunțată în limba română de a marca deosebirile între două forme morfologice a acționat „agresiv" asupra tendinței de omonimie morfologică (cf. Puşcariu, LR, II: 339).

Procesul de cristalizare a inovației privind sincretismul desinențial a fost „frânat" şi din cauza caracterului facultativ şi echivoc al formelor analogice.

Această dublă tendință se manifestă diferit sub raport cantitativ (ne referim la materialul lingvistic afectat) şi de la un grai la altul.

Atât raportul de variație liberă, cât şi conservarea unor forme fosilizate constituie proba definitorie pentru modificările distribuționale ale desinenței de pers. 1 şi a 3-a sg. a imperfectului.

Din punct de vedere sincronic, asistăm la un proces în plină desfăşurare a unei inovații în „acțiune", „neimperativă" (cf. Puşcariu, LR, II: 351) care are o poziție slabă în structura imperfectului atât prin limitarea circulației în spațiu, cât şi prin coexistența constantă între formele etimologice de pers. 1 şi a 3-a sg. şi cele

[10] Ocurența inovației în producțiile folclorice (păstrând formulări arhaice ieşite din vorbirea cotidiană), culese în primele decade ale secolului al XX-lea, de la informatori născuți în secolul precedent (cf. Papahagi 1925), presupune că la data compunerii versurilor sincretismul desinențial avea curs în paradigma imperfectului ca variantă morfologică, alternând cu formele etimologice.

BDD-A27840 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-23 15:01:27 UTC)

noi, analogice cu pers. a 2-a sg. a imperfectului şi în competiție cu morfemul *-m* la pers. 1 sg., generalizat atât în graiuri, cât şi în limba standard.

În limitele atestărilor, inovația semnalată confirmă etapele succesive ale unui proces evolutiv de la faza etimologică la cea analogică.

În mod cert, prin publicarea volumului consacrat verbului, NALR-Cr. va aduce dovezi suplimentare care vor completa, vor nuanța sau vor infirma supozițiile noastre.

BIBLIOGRAFIE

ALRR-Mar. = *Atlasul lingvistic român pe regiuni. Maramureş*, de Petru Neiescu, Grigore Rusu, Ionel Stan, vol. I–IV, Bucureşti, Editura Academiei, 1969–1997.

ALRT = Emil Petrovici, *Texte dialectale culese de... suplement* la ALR II, Sibiu, Leipzig, 1943.

Avram [1973] 2005 = Avram, *O desinență regională la persoana a 2-a singular a mai mult ca perfectului românesc*, în Avram 2005, p. 182–189.

Avram 2005 = Mioara Avram, *Studii de morfologie a limbii române*, Bucureşti, Editura Academiei Române.

Candrea 1907 = I.-A. Candrea, *Graiul din Țara Oaşului*, Bucureşti.

Densusianu, ILR, II = Ovid Densusianu, *Istoria limbii române*, ediție îngrijită de J. Byck, vol. II, Bucureşti, 1961.

Dialectologia = Mihail Purice, Vladimir Zagaevschi, Ion Ciornîi, *Curs de dialectologie română*, Chişinău, Editura Lumina, 1991.

Frâncu 1971 = C. Frâncu, *Cu privire la vechimea a două inovații în flexiunea verbală, comune dialectelor limbii române*, în FD, VII, 179–188.

Marin *et alii* 1998 = Maria Marin, Iulia Mărgărit, Victorela Neagoe, *Graiuri româneşti din Ucraina şi Republica Moldova*, în FD, XVII, p. 69–155.

Mazzoni 1999 = *Le iscrizioni parlanti del cimitero di Săpânța*, apărută sub îngrijirea lui Bruno Mazzoni, Pisa, Edizioni ETS.

Muşlea 1932 = I. Muşlea, *Cercetări folklorice în Țara Oaşului*, în AAF, I, p. 117–241.

NALR-Cr. = *Noul atlas lingvistic român. Crişana*, vol. I–II, de Ionel Stan, Dorin Uriţescu, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1996–2003.

Neagoe 1994 = Victorela Neagoe, *Despre arhiva dialectală scrisă a limbii române*, în SCL, XLV, nr. 1–2, p. 51–56.

Neagoe 1997 = Victorela Neagoe, *Considerații asupra graiului din Apşa de Jos, raionul Teacev, regiunea transcarpatică (Ucraina)*, în „Revistă de Lingvistică şi Ştiință Literară", Chişinău, nr. 2, p. 52–61.

Papahagi 1925 = Tache Papahagi, *Graiul şi folklorul Maramureşului*, în Tache Papahagi, *Grai, Folklor, Etnografie*. Ediție şi prefață de Valeriu Rusu, Bucureşti, Editura Minerva, 1981, p. 75–390.

Puşcariu, LR, II = Sextil Puşcariu, *Limba română*, Vol. II, *Rostirea*. Ediție îngrijită de Magdalena Vulpe. Studiu introductiv de Andrei Avram, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1994.

Românii de peste hotare = *Românii de peste hotare. Memoriu elaborat în anul 1945 de consilierul de legație Emil Oprişanu*, Ediție îngrijită de Nicolae-Şerban Tanaşoca, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2014.

TD-Bas. = Maria Marin, Iulia Mărgărit, Victorela Neagoe, Vasile Pavel, *Graiuri româneşti din Basarabia, Transnistria, nordul Bucovinei şi nordul Maramureşului. Texte dialectale şi glosar,* Bucureşti [f. e.], 2000.

TD-Mar. = *Texte dialectale – Maramureş* de Costin Bratu, Eugenia Flintea şi Magdalena Vulpe [Bucureşti, 1980. Lucrare în manuscris].

TD-*Săpânța* = *Monografia unei localități în perspectiva etnotextelor – Săpânța* de Victorela Neagoe şi Valeriu Rusu [Bucureşti, 1987. Lucrare în manuscris].

BDD-A27840 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-23 15:01:27 UTC)

Teaha 1969 = Teofil Teaha, *Texte dialectale din Oaş*, în FD VI, p. 211–232.
Tratat = *Tratat de dialectologie românească*. Coordonator: Valeriu Rusu, Craiova, 1984.
Uriţescu 1984 = D. Uriţescu, *Graiul din Ţara Oaşului* în *Tratat*: 390–398.
Vulpe 1984 = Magdalena Vulpe, *Subdialectul maramureşean*, în *Tratat*: 320–354.
Weigand 1899 = G. Weigand, *Samosch und Theissdialekte*, în „Jahresbericht", VI, Leipzig, p. 1–85.

REMARQUES SUR UNE DÉSINENCE DIALECTALE *-I* À LA PREMIÈRE ET À LA TROISIÈME PERSONNE DU SINGULIER DE L'IMPARFAIT INDICATIF

(Résumé)

Dans cette contribution, l'auteur signale une désinence analogique *-i* qui est d'un usage courant à la troisième personne du singulier de l'imparfait indicatif: (el) ***rămânei***, rétrouvée récemment dans le parler isolé du village Plăiuţ (qui fait partie du sous-dialecte du Maramureş), situé au nord de la Tisza, dans la région Transcarpatique de l'Ucraine (en voie de disparition dans les autres localités du voisinage).

Le même phénomène a été enregistré par T. Papahagi à la première et à la troisième personne du singulier de l'imparfait, sous forme de débris fossilisé, exclusivement en matériaux folkloriques versifiés et aussi dans une devinette, en deux localités de l'aire occidentale de Maramureş*: mă duceai*, (ea) *videai*.

L'innovation a été confirmée par NALR-Cr. en six localités du nord du Pays d'Oaş, en proximité géographique de la micro-aire occidentale du sous-dialecte du Maramureş.

Actuellement, nous avons constaté la discontinuité de l'aire innovatrice marginale du dacoroumain, à cause d'une brèche provoquée au sud de Tisza, par une autre innovation morphologique, ultérieure, plus forte, – le morphème *-m* de la première personne de l'imparfait – qui s'est répandue graduellement, du sud vers le nord du dacoromain, au commencement du XVII-e siècle et qui s'est généralisée en tout les patois aussi bien que dans la langue littéraire roumaine.

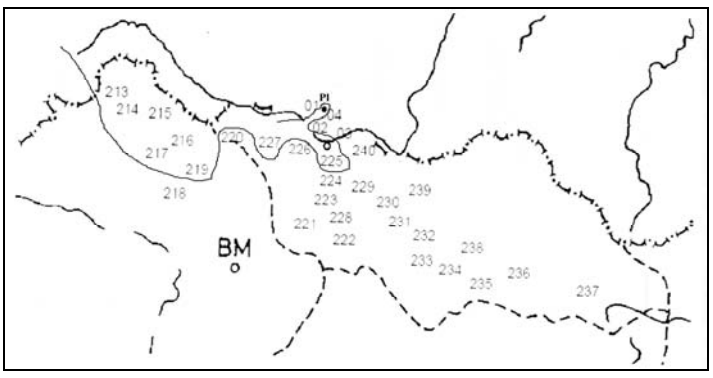
Nous assistons dans une aire dialectale marginale du nord du territoire roumain à un conflit entre deux tendances contradictoires de l'évolution du patois – d'une part, la tendance de l'uniformisation interne (homonymie) du paradigme verbal et d'autre part, la tendance de distinction entre deux formes morphologiques.

Pour une image édifiante sur ce syncrétisme morphologique du paradigme de l'imparfait, il conviendrait d'avoir sous la main, à l'avenir, tout les matériaux dialectaux enregistrés par NALR-Cr.

Cuvinte-cheie: imperfectul indicativ, desinenţă verbală analogică, morfemul **-m**, sincretism morfologic, arie marginală inovatoare.

Mots-clés: l'imparfait, la désinence verbale analogíque, le morphème **-m**, syncrétisme morphologique, l'aire innovatrice marginale.

Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti"
al Academiei Române, Bucureşti, Calea 13 Septembrie nr. 13

BDD-A27840 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-23 15:01:27 UTC)